

Migrace v ČR: Fakta a čísla

Migrace obyvatel je nejdynamičtější proces v lidské společnosti. Důvodů, proč lidé migrují, existuje celá řada. Cílem může být lepší vzdělání, sloučení rodin, založení podnikání či změna zaměstnání. Nejčastější příčinou migrace bývají ekonomické pohnutky. Ve všech těchto případech se jedná o migraci dobrovolnou. Na druhou stranu lidé však utíkají před politickým útlakem nebo válkou. Tehdy mluvíme o migraci nucené.

Ministerstvo vnitra ve svých pravidelných zprávách¹ informuje o migraci v České republice. Na následujících řádcích jsme se zaměřili na definici pojmů spojených s migrací a na statistická data související s migračními pohyby. Data jsme čerpali ze statistik Ministerstva vnitra (dále také „ministerstvo“) a Eurostatu (Statistický úřad Evropské unie).

1. Základní pojmy

Dříve, než přejdeme ke konkrétním statistikám, považujeme za žádoucí zaměřit se na vysvětlení jednotlivých pojmů spojených s migrací. Nežádá se stává, že tyto pojmy jsou zaměňovány. Kdo je migrant, je ve veřejné debatě často nejasné. Definice pak ovlivňují jednotlivá data, včetně zjišťování počtu migrantů žijících v daném okamžiku v určitém státě.

Zákon o pobytu cizinců² je hlavní právní předpis, který upravuje pobyt cizinců na území České republiky. Stanoví pravidla vstupu, pobytu (případně jeho ukončení) a vycestování z území. **Cizincem** se podle tohoto zákona rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky. Za cizince se považují i občané Evropské unie.

Mnohokrát skloňovaný pojem **migrant** nemá oporu v českém zákoně ani v mezinárodních smlouvách. Mezinárodní organizace pro migraci považuje za migranta osobu, která se narodila nebo žila v jiné zemi a z této země (tzv. země původu) dočasně nebo trvale odešla. Důvodem mohou být špatné životní podmínky v zemi původu nebo například přírodní katastrofa.³

Často se setkáváme i s pojmem **nelegální migrant**. Je to člověk, který pobývá na území cizího státu bez platného povolení k pobytu. Jde například o osoby, které vstoupily na území cizího státu bez potřebného víza. Jde také o cizince, kteří se v pozici nelegálního migranta ocitli, protože pozbyli povolení k pobytu z důvodu ztráty zaměstnání, ukončení studia nebo cizinci nebyl prodloužen pobyt, protože se dopustil trestného činu. Přesto se rozhodli na území cizího státu zůstat.

Často používaným spojením je **ekonomický migrant**. Definice, která by vycházela z mezinárodního práva, neexistuje. Obecně se jedná o cizince, který odchází ze své země původu za lepším zaměstnáním, tedy za lepším životem.

Pojem **uprchlík** je na rozdíl od pojmu migrant definován v první řadě mezinárodním právem. Uprchlík je právní pojem, který zakotvuje Úmluva o právním postavení uprchlíků (tzv.

¹ Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za jednotlivé roky a čtvrtletní zprávy o situaci v oblasti migrace. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/migrace-web-dokumenty.aspx>.

² Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o pobytu cizinců“).

³ About migration. www.iom.int [online]. 2021 International Organization for Migration [cit. 2021-09-20]. Dostupné z: <https://www.iom.int/about-migration>.

Ženevská úmluva z roku 1951, která byla rozšířena Protokolem v roce 1977)⁴. Podle těchto dvou mezinárodních dokumentů je uprchlíkem osoba, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti...*“ Uprchlíkem je člověk, jemuž ve vlastní zemi hrozí např. smrt nebo mučení, protože má určité náboženské vyznání nebo jiný politický názor. Proto hledá ochranu v jiné zemi. Ne všechny osoby prchající ze své země jsou označovány za uprchlíky. Ti, kteří se dopustili např. teroristického jednání, jsou z ochrany vyloučeni. Klíčovým aspektem pro uprchlíka je **nedobrovolnost** jeho odchodu z vlastní země. Tím se uprchlík podstatně liší od migranta, který svoji zemi opouští dobrovolně, byť k tomu může mít závažné důvody.

Žadatel o mezinárodní ochranu je ten, kdo o sobě tvrdí, že je uprchlík. Musí požádat o mezinárodní ochranu v daném státě. V průběhu posuzování jeho žádosti se nazývá žadatelem o mezinárodní ochranu. Ta má v České republice podle zákona o azylu⁵ podobu buď azylu, nebo doplňkové ochrany. V případě, že ministerstvo udělí žadateli některou z forem mezinárodní ochrany, nazývá se dotyčný azylant nebo osoba požívající doplňkové ochrany.

2. Legálně pobývajících cizinci

Problematika migrace zahrnuje migraci legální a nelegální. Do kategorie legální migrace spadají cizinci, kteří do ČR přicházejí za určitým účelem: sloučení s rodinou, zaměstnání, podnikání nebo studium. Pro to, aby mohli na území legálně pobývat, musí mít buďto vízum, nebo specifický druh pobytu (dlouhodobý, trvalý). Pro občany EU platí speciální zvýhodněné podmínky.

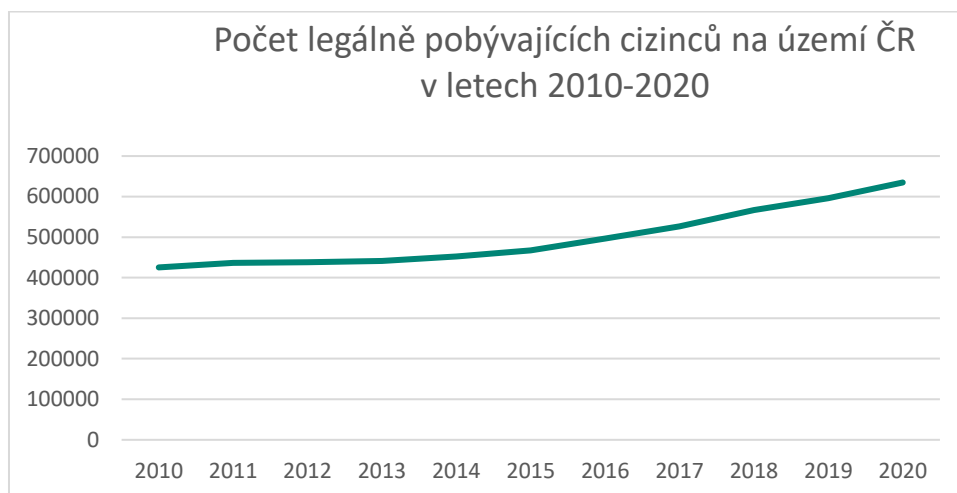
Počet legálně pobývajících cizinců v České republice v poslední dekádě průběžně pozvolna roste. Zatímco v roce 2010 jich bylo 425 301, v roce **2019** bylo v České republice 595 881 legálně pobývajících cizinců, což je 5,6 % populace. V roce **2020** pak v České republice pobývalo téměř celkem 634 790 cizinců. Celkově převažují cizinci ze třetích zemí oproti občanům ze zemí Evropské unie.⁶

⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb., o Úmluvě o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícím se právního postavení uprchlíků.

⁵ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Občanů z EU je 253 839 a občanů ze třetích zemí je 380 951. Blíže viz Zpráva o migraci a integraci za rok 2020.

Graf č. 1 Vývoj počtu legálně pobývajících cizinců na území ČR v letech 2010-2020

V letech **2019 i 2020** na našem území nejčastěji pobývali státní příslušníci Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska.

Ze statistik ministerstva plyne, že zastoupení cizinců pobývajících v ČR podle jejich státní příslušnosti se dlouhodobě téměř nemění.

3. Nelegálně pobývající cizinci

Druhým typem migrace je migrace nelegální; stát musí vyvodit důsledky v případě, že migranti nesplňují zákonem daná kritéria pobytu. Typicky se jedná o situace, kdy cizinci překračují platnost svého povolení k pobytu, nebo o cizince, kteří nikdy povolení k pobytu neměli. Hlavní kontrolu nelegální migrace provádí Policie ČR, zejména orgány cizinecké policie. Následkem nelegálního pobytu zpravidla bývá nucené opuštění České republiky. Úřady mohou cizinci na určitou dobu (až 10 let) zakázat vstup na naše území.

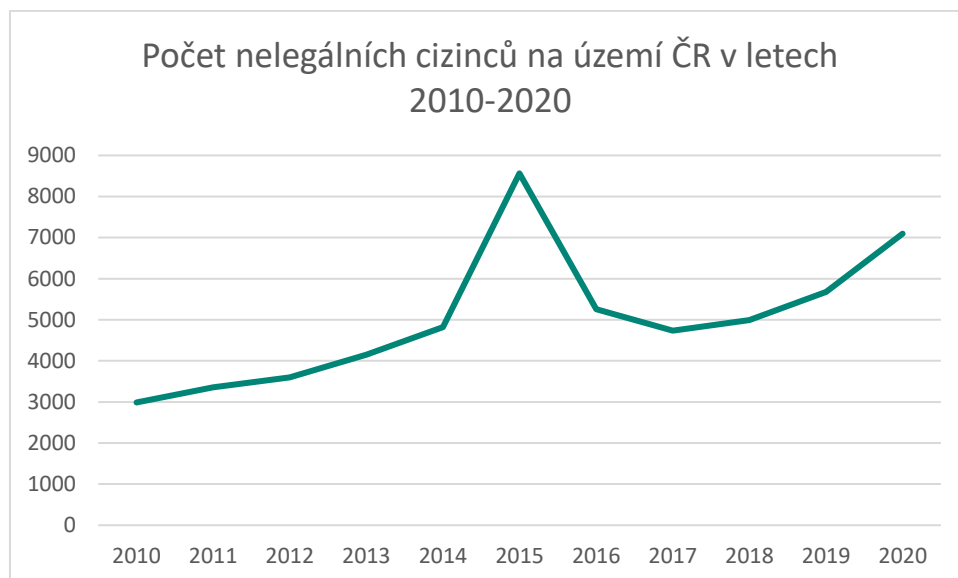
Ze statistik plyne, že „pandemický“ rok 2020 byl z hlediska nelegální migrace jiný než předchozí roky. Tento rok cizinci častěji nelegálně vstupovali na území České republiky. Do statistik nelegálního vstupu se totiž promítlo porušování protipandemických opatření. Dosud tomu bylo tak, že nelegální migrace spočívala především v nelegálním pobytu (setrvání na území po skončení platnosti povolení k pobytu).

Když přejdeme k jednotlivým číslům, tak nejvyšší roční počet nelegálních migrantů jsme v České republice zaznamenali v roce 2015. Následně se jejich počty výrazně snížily. Od roku 2017 počet nelegálních cizinců v ČR mírně narůstá. V roce **2019** bylo zjištěno celkem **5 677** osob při nelegální migraci na území ČR.

V roce **2020** bylo při nelegální migraci odhaleno **7 093** cizinců, což je od roku 2008 druhý nejvyšší počet. Důvodem bylo zejména porušení ochranných opatření, která omezovala (popř. nadále omezují) vstup na území České republiky v souvislosti s šířením pandemie COVID-19.

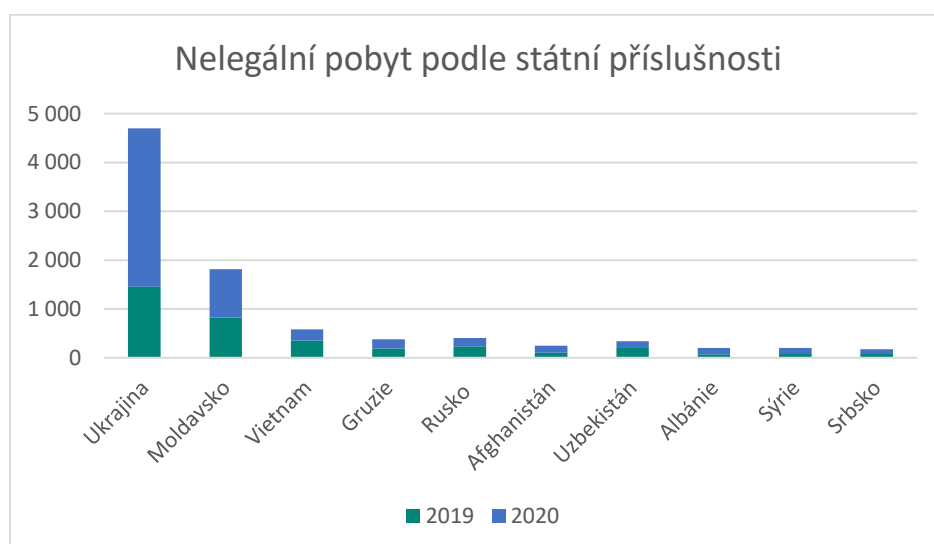
Stále však platí, že úroveň nelegální migrace v ČR je mnohem nižší než před pěti lety. I přes zaznamenaný nárůst nelegální migrace není ČR tradiční cílovou zemí. Migranti směřují hlavně do Německa a států západní či severní Evropy.⁷

Graf č. 2 Vývoj počtu nelegálně pobývajících cizinců na území ČR v letech 2010-2020

Při nelegální migraci byli v letech **2019** a **2020** nejčastěji zadrženi státní příslušníci Gruzie, Ukrajiny, Moldavska, Vietnamu Albánie, Ruska, Spojených států amerických, Číny a dalších zemí.⁸

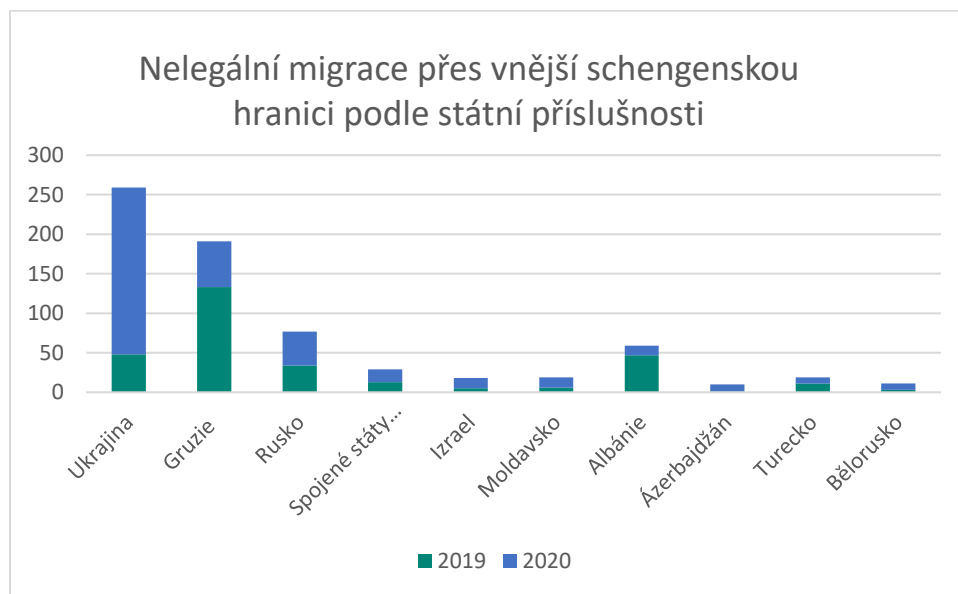
Graf č. 3 Počet nelegálně pobývajících cizinců podle státní příslušnosti

⁷ Tamtéž.

⁸ Podrobnější informace jsou v jednotlivých Zprávách o situaci v oblasti migrace a integrace. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocní-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace.aspx>

Graf č. 4 Počet nelegálně přestoupivších vnější schengenskou hranici podle státní příslušnosti

4. Počty žadatelů o mezinárodní ochranu a udělené formy mezinárodní ochrany

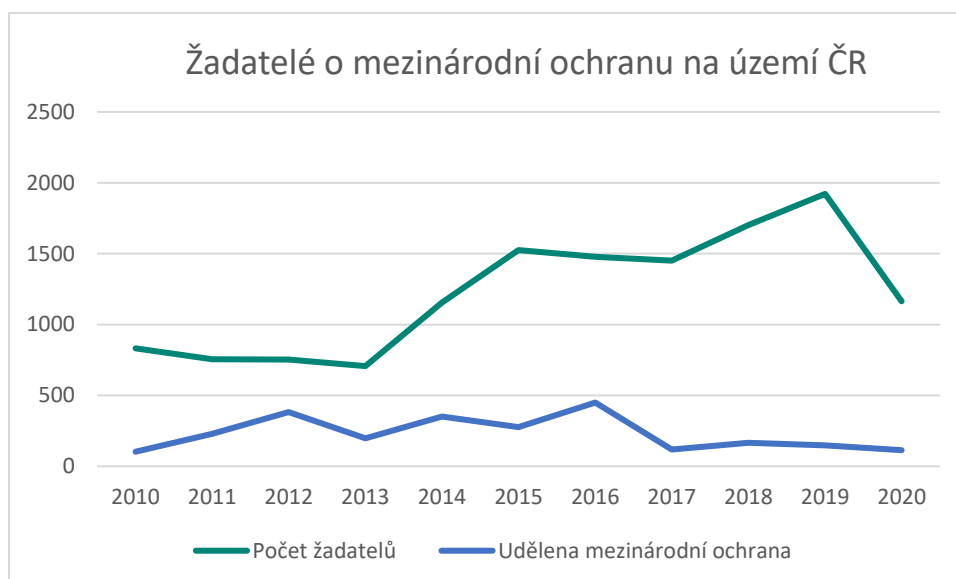
Počet žadatelů o mezinárodní ochranu v poslední dekádě **nikdy nepřekročil hranici 2 tisíc**. Z dlouhodobého hlediska k výraznému snížení počtu žadatelů o mezinárodní ochranu došlo po vstupu České republiky Evropské unie.⁹ Díky zapojení České republiky do tzv. dublinského systému se přenesla zátěž za vyřizování žádostí o mezinárodní ochranu na ty členské státy, jimiž žadatelé vstupují na území EU.

Celkem bylo v roce 2019 evidováno **1 922** žádostí o mezinárodní ochranu. Mezinárodní ochranu ve formě azylu či doplňkové ochrany udělilo Ministerstvo vnitra **147** cizincům. Situaci v roce **2020** ovlivnila pandemie COVID-19. Celkem bylo ke konci srpna roku 2020 evidováno **1 164** žádostí o mezinárodní ochranu, což představuje nejvýraznější pokles za posledních několik let, a to téměř o 40 %.

Na grafu č. 5 taktéž vidíme, kolik osob se svou žádostí každoročně uspělo. Jednalo se o stovky, od roku 2017 spíše o desítky osob. V roce 2020 byla mezinárodní ochrana ve formě azylu či doplňkové ochrany udělena celkem 114 žadatelům. Je to o 33 méně než v předchozím roce. Azyl získalo 42 žadatelů, ostatní doplňkovou ochranu. Cizinci, kteří získali azyl, pocházeli především z Ruska, dále z Uzbekistánu, Běloruska, Číny a Kazachstánu.

Graf č. 5 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu a počet pozitivně vyhodnocených žádostí

⁹ Ze statistik Ministerstva vnitra vyplývají tyto počty žadatelů o mezinárodní ochranu: rok 2000 - 8788 žadatelů, 2001 - 18 904, 2002 - 8482, 2003 - 9638. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx?q=Y2hudW09MTQ%3d>.

5. Jak jsme na tom v rámci EU?

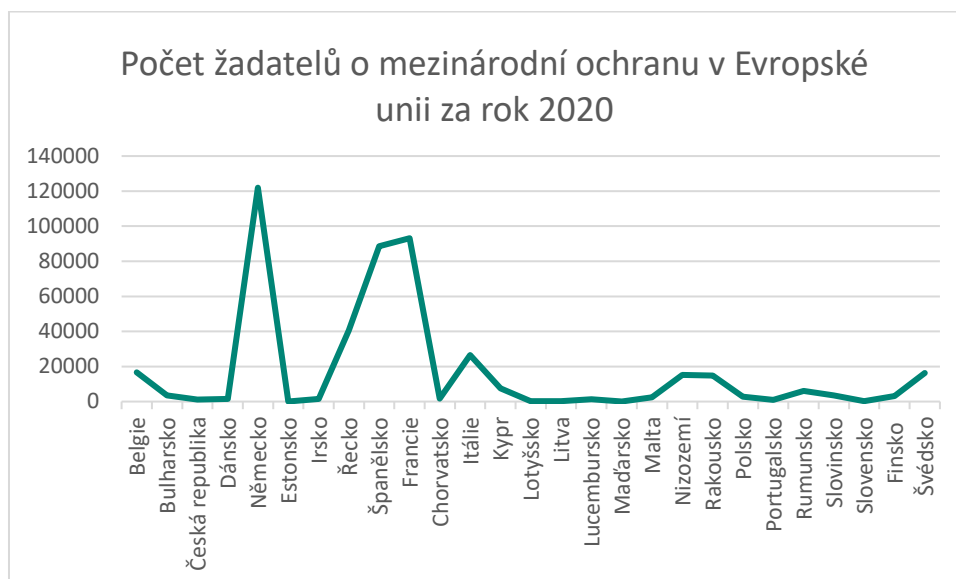
Tématům migrace a azylu se věnuje také Evropská unie. Podle Evropské komise: „Evropa by měla být i nadále útočištěm pro ty, kdo prchají před pronásledováním, jakož i atraktivní destinací pro talentované a podnikavé studenty a výzkumné i jiné pracovníky“.¹⁰

Podle dohody členských států je oblast migrace částečně řešena na úrovni Evropské unie. V některých oblastech členské státy rozhodují samostatně. Například, pokud jde o zaměstnávání cizinců, členské státy samy rozhodují o tom, kolika lidem ze třetích zemí dovolí, aby si na jejich území hledali zaměstnání.

Evropská unie se také zaměřuje na řešení nelegální migrace, například prostřednictvím vracení osob do jejich vlasti. Unie dále vykonává společnou kontrolu hranic či sjednocování azylového systému.

A jak jsme na tom s počtem žadatelů o mezinárodní ochranu ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie? Od roku 2015 se situace zmírnila. Jak vidíme na grafu č. 6, nejvíce žádostí v roce **2020** přijaly Německo, Řecko, Španělsko a Francie. V roce 2020 poklesla v důsledku pandemie koronaviru jak legální, tak nelegální migrace. Ve srovnání s dalšími členskými zeměmi Evropské unie jsou počty uchazečů o mezinárodní ochranu v České republice podprůměrné. V roce **2020** ČR registrovala výrazně méně žadatelů o mezinárodní ochranu než sousední Německo (121 955 žadatelů), Rakousko (14 180) i Polsko (2 785). Méně žadatelů mělo ze sousedních zemí pouze Slovensko (250). Lze shrnout, že v evropském kontextu se řadíme mezi země **s velmi nízkým počtem žadatelů** o mezinárodní ochranu. Nejvyšší počet má již zmíněné Německo, následováno Francií (93 470), Španělskem (88 530) a Řeckem (40 560).

¹⁰ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. *Evropský program pro migraci*. [online]. Brusel. © Evropská komise 13. května 2015. [cit. 2021-09-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&from=cs>.

Graf č. 6 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu v Evropské unii

Více o migraci v Evropské unii naleznete [zde](#).

6. Shrnutí

Migrace patří v posledních letech k často diskutovaným tématům pro jeho aktuálnost a závažnost. Pojmy spojené s migrací se však neřádka používají nepřesně, což představuje problém pro konzistentnost veřejné diskuze o reálném počtu migrantů či žadatelů o azyl. Samotná definice migranta, cizince bez oprávnění k pobytu či žadatele o mezinárodní ochranu je nezbytná pro zpracování statistik o migraci a pro další analýzy. To má následně dopad na chápání problematiky ze strany veřejnosti a na případné politické diskuze.

Jak jsme zmínili již v úvodu, migrace je přirozený proces. Ostatně stejně jako cizinci přicházejí do České republiky, čeští občané odcházejí do zahraničí. Ministerstvo zahraničních věcí odhaduje, že v zahraničí žije až čtvrt milionu Čechů. Pokud jde o české krajany (tedy i cizince s českými kořeny), odhady se vyšplhají k číslu 2 až 2,5 milionů osob.¹¹ Neřádka je migrace vítaná, zejména pokud jde o pracovní migraci. Řada českých firem se v době pandemie COVID-19 ocitla v potížích i z toho důvodu, že kvůli uzavřeným hranicím bylo obtížné zajistit zahraniční zaměstnance.

V některých případech jsou lidé nuceni ze své země odejít nedobrovolně. Mají pak právo požádat o mezinárodní ochranu a získávají tím určitá práva a povinnosti. Pokud naplní podmínky pro získání statusu uprchlíka, je třeba jim poskytnout odpovídající ochranu podle mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázaná. Na území České republiky však nevidujeme masivní příval žadatelů o mezinárodní ochranu. Jejich počet za posledních deset let nepřekročil hranici 2 tisíc ročně.

¹¹ Viz [webové stránky Ministerstva zahraničních věcí: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/pocet_ceskych_krajanu_v_zahranici.html](https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/pocet_ceskych_krajanu_v_zahranici.html).